

Dívčí a chlapecké hry

Cíl:

Uvědomit si, že dětské hry mají svůj genderový aspekt a že jako takové jsou jedním z nástrojů genderové socializace. Rozpoznat odlišnosti v dovednostech a znalostech, které rozvíjejí jednotlivé hry.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost, Gender a volba povolání

Čas:

25 minut

Pomůcky:

archy papíru velikosti A3 či A2 a silné fixy pro každou skupinu, případně kopie pracovního listu pro každou skupinu

Věk:

druhý stupeň základní školy, střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Třidu rozdělíme do skupin po 4–6 žácích/žákyních. Pro plné vyznění aktivity je vhodné, když jsou skupiny složeny pouze z dívek či pouze z chlapců.
- 2) Každé skupině dáme jeden arch papíru a fix. Úkolem skupiny je vzpomenout si na hry a hračky, s kterými si hráli a hrají. Seznam her napíše na arch papíru. Žákyně/žáci zvlášť upozorníme, že mají zapisovat hry, které oni sami hráli a hrají. Pokud chtějí zapisovat i hry, které znají, ale sami je nehrají, měli by je graficky odlišit.
- 3) Jestliže třída není příliš tvořivá nebo nemáme dostatek času, je možné místo vytváření seznamu použít pracovní list. V takovém případě dáme jednu kopii pracovního listu každé skupině. Úkolem skupiny bude barevně odlišit (případně rozstříhat a seřadit), které hry hrají obvykle dívky, které chlapci a které hry jsou smíšené/neutrální.
- 4) Při vytváření seznamu her v genderově homogenních skupinách následně vyvěsíme archy na tabuli nebo přepíšeme hry na tabuli. Hry zaznamenané dívčími skupinami by měly být blízko sebe a oddělené od her zaznamenaných chlapci.
- 5) Dále žáky/žákyně vyzveme k tomu, aby seznamy her porovnali a nalezené rozdíly se pokusili vysvětlit. Jako vodítko nám můžou sloužit následující otázky: Které hry jsou uvedeny pouze v „dívčích“ nebo pouze v „chlapeckých“ seznamech?, Můžeme hry a hračky rozdělit na typicky dívčí a typicky chlapecké?, Proč jsou některé hry a hračky dívčí a jiné chlapecké?
- 6) Máme-li dostatek času, můžeme se žákyněmi/žáky projít jednotlivé hry a pokusit se identifikovat jejich podstatu – které schopnosti, dovednosti a znalosti tyto hry rozvíjejí (např. fyzická zdatnost, sdílení, simulace dospělých). Následně srovnáme „dívčí“ a „chlapecké“ hry z hlediska rozvíjených charakteristik (zjistíme například, že dívčí hry jsou orientovány více na vztahy a jejich udržování, chlapecké hry naopak na soutěž, konkurenci, boj). V diskusi se pak pokoušíme tematizovat, jaké důsledky mohou mít dětské hry pro život dospívajících a dospělých (například rozdílnost zájmů či inklinace k určitým aktivitám).

Komentář:

Během práce ve skupinách i v následné diskusi je důležité sledovat genderově atypické postoje a zkušenosti (například chlapec, který si hrál s panenkami) a poskytnout jim prostor. Právě jejich prostřednictvím se nejlépe ukáže, že při volbě her a hraček jsou velice důležitá očekávání rodičů a vrstevníků, kteří obvykle usměřují děti tak, aby jejich výběr hraček a her byl genderově typický. Silný vliv rodičů a vrstevníků však často bývá bagatelizován a naopak se zájem o hry a hračky vykládá jako přirozený a na základě biologického pohlaví daný.

Zajímavé téma během diskuse u starších žáků/žákyní je rozdílná inklinace dívek a chlapců k genderově atypickým hrám a hračkám. Dívky obvykle častěji než chlapci uvádějí, že si jako malé hrály výhradně s chlapci a byly „jako kluci“. Chlapci naopak jen zcela výjimečně přiznávají, že si hráli či chtěli hrát s dívčími hračkami a v dívčích partách.

Tento fenomén je sociologicky a psychologicky vysvětlován jako identifikace dívek a žen se sociálně prestižnější skupinou. Tato identifikace mnohdy probíhá až zpětně, a neodpovídá proto tomu, jak dívky jako děti skutečně žily.

K AKTIVITĚ „DÍVČÍ A CHLAPECKÉ HRY“

Na tomto pracovním listu najdete názvy různých dětských her a hraček. Vaším úkolem bude hry a hračky rozčlenit podle vašeho názoru do tří skupin:

- 1) hry a hračky, které jsou obvykle spojovány s dívkami
- 2) hry a hračky, které jsou obvykle spojovány s chlapci
- 3) hry a hračky neutrální, které jsou stejně často spojovány s dívkami i s chlapci

O rozdělení her a hraček diskutujte se svými spolužáky a spolužačkami. Vzpomeňte si na vlastní dětství a hry, které jste obvykle hráli.

Pro rozřazení her a hraček do tří skupin použijte barevné tužky – hry a hračky zařazené do jedné skupiny zakroužkujte jednou barvou. Nebo pracovní list rozstříhejte na jednotlivé kartičky a ty následně řadte do tří sloupců.

Autíčka	Karty	Vybíjená
Panenky	Házení šipek	Skákání gumy
Dřevěná zvířátka	Skákání panáka	Umělohmotné pistole
Lego	Hokej	Hra na policisty
Dřevěné a umělohmotné kostky	Sáňkování	Hra na školu
Člověče, nezlob se	Hra na schovávanou	Stavění hradů z písku
Puzzle	Fotbal	Hra na maminku
Kuličky	Stavění sněhuláků	Hra na vojáky
Počítačové hry	Hra na indiány	Gymnastika
Hra na princezny	Převlékání se do šatů	Gameboy

Má to někdo v životě těžší?

Cíl:

Diskutovat o životních zkušenostech dívek a chlapců. Uvědomit si případné shody či rozdíly v životních podmínkách chlapců a dívek a v jejich vnímání možností a omezení.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost

Čas:

25 minut

Pomůcky:

kopie pracovního listu pro každého žáka/žákyni nebo přepis znění pracovního listu na tabuli a zápis odpovědí na volný list papíru či do sešitu

Věk:

druhý stupeň základní školy, střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Každému žákovi/žákyni rozdáme jednu kopii pracovního listu nebo přepíšeme nedokončené věty na tabuli.
- 2) Vyzveme žákyně/žáky, aby se pokusili věty dokončit. Počet dokončení může být libovolný, práci spíše omezíme časově – cca 5 minut. Dokončení by měla vycházet z prvních asociací. Upozorníme žáky/žákyně na to, že smyslem aktivity není nad dokončeními příliš přemýšlet, ale naopak zaznamenávat automatické myšlenky. Vyplnění pracovního listu může být pojato také jako domácí úkol, čímž se ušetří čas ve výuce.
- 3) Pokud pracujeme s méně početnou třídou, můžeme ihned po vyplnění začít se žákyněmi/žáky probírat jednotlivé odpovědi a diskutovat nad nimi. V takovém případě doporučujeme zapisovat nejobvyklejší odpovědi na tabuli, abychom mohli následně srovnávat odpovědi týkající se chlapců a dívek.
- 4) Pokud pracujeme s početnější třídou, rozdělíme žáky/žákyně do 4 skupin. Současně rozstříháme pracovní listy na 4 části, tak aby všechny odpovědi na jednu nedokončenou větu byly na samostatné části papíru. Při vyplňování studující na každý lístek označí předem domluvenou značkou své pohlaví. Každá ze čtyř skupin pak dostane jeden soubor s odpověďmi všech žáků/žákyní na jednu nedokončenou větu. Ve skupině společně odpovědi projdou a vypíšou nejčastější, nejtypičtější dokončení. Ta pak představí zbytku třídy.
- 5) Následně diskutujeme o použitých dokončeních. Zaměřujeme se mimo jiné na případné rozdíly plynoucí z toho, zda dokončení vypracovávali dívky či chlapci.

Komentář:

Aktivita je zaměřena na to, aby žáci a žákyně poznali názory svých spolužáků a spolužaček na genderové uspořádání společnosti. Diskuse obvykle spočívá v konfrontaci zkušeností, které jsou obsaženy v dívčích a v chlapeckých dokončeních vět, a současně v konfrontaci osobních zážitků žáků/žákyní a širších společenských souvislostí. Vzhledem k tomu, že se jedná o prezentaci vlastních názorů a zkušeností, bývá aktivita pro žáky/žákyně velmi zajímavá a přitažlivá.

Jistým rizikem aktivity je, že studující pojmu aktivitu příliš konfrontačně. Vše, co je spojeno s nimi samými, budou vnímat jako těžké. To může vést k obviňování opačného pohlaví. Tomuto posunu se musíme snažit zabránit. Dobré je proto při zadávání aktivity zdůraznit, že život není černobílý, každý se musíme potýkat s určitými obtížemi.

Některé z nich mají systémový charakter, dotýkají se všech lidí s podobnými charakteristikami, jako máme my. To však neznamená, že by tyto obtíže byly úmyslně způsobovány lidmi, jejichž charakteristiky jsou odlišné. Protože je někdy obtížné nahlédnout do hlavy druhého člověka a uvědomit si, s jakými obtížemi se musí potýkat. K tomu nám poslouží tato aktivita.

K AKTIVITĚ „MÁ TO NĚKDO V ŽIVOTĚ TĚŽŠÍ?“

Přečtete si následující začátky vět a napište jejich dokončení. Zkuste nejprve o obsahu příliš nepřemýšlet, napište první dokončení, které vás po přečtení napadne. List obsahuje ke každému začátku věty několik řádků na případná doplnění – napište tolik doplnění, kolik dokážete vytvořit, nebo se řiďte pokyny vyučujících.

Kluci to mají v životě těžké, protože... ..

Kluci to mají v životě těžké, protože... ..

Kluci to mají v životě těžké, protože... ..

Kluci to mají v životě těžké, protože... ..

Holky to mají v životě těžké, protože... ..

Holky to mají v životě těžké, protože... ..

Holky to mají v životě těžké, protože... ..

Holky to mají v životě těžké, protože... ..

Kluci to mají v životě lehké, protože... ..

Kluci to mají v životě lehké, protože... ..

Kluci to mají v životě lehké, protože... ..

Kluci to mají v životě lehké, protože... ..

Holky to mají v životě lehké, protože... ..

Holky to mají v životě lehké, protože... ..

Holky to mají v životě lehké, protože... ..

Holky to mají v životě lehké, protože... ..

Co nás učí pohádky o ženách a mužích?

Cíl:

Uvědomit si prostřednictvím pohádek, které známe z dětství, jaké charakteristiky jsou obvykle očekávány od žen a od mužů. Přemýšlet o významu pohádek v rámci genderové socializace.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost, Gender a náboženství

Pomůcky:

papíry a barevné tužky

Čas:

30 minut

Věk:

poslední ročníky základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Žákům/žákyním rozdáme prázdné papíry a barevné tužky. Zadáme úkol: „Vzpomeňte si na pohádky, které jste jako děti rádi slýchávali. Nakreslete jednu postavu z těchto pohádek, která pro vás byla nejdůležitější – může to znamenat nejoblíbenější či také nejobávanější.“ Vybranou postavu by se žákyně/žáci měli pokusit znázornit se všemi obvyklými atributy tak, aby bylo i pro ostatní zřejmé, o koho se jedná. Výtvarné ztvárnění je přitom vedlejší. Pokud by se studující příliš styděli kreslit a obrázky následně ukazovat ostatním, můžeme zvolit psanou variantu aktivity – studující na list papíru napíšou název pohádky a v několika bodech popíší postavu, kterou si zvolili.
- 2) Po ukončení tvorby výkresy vybereme a roztrídíme do skupin podle znázorněné postavy. Obvykle většina studujících kreslí princeznu, prince, krále, čarodějnici, čaroděje či zvířátka. Pokud se v pracích vyskytnou i zcela ojedinělé postavy, do této fáze aktivity je nezařazujeme.
- 3) Podle počtu postav rozdělíme třídu do skupin, každé skupině dáme zpracovat jednu sadu obrázků se shodnou postavou. Úkolem skupiny je identifikovat charakteristiky, které byly společné všem znázorněním. Tyto atributy následně představí ostatním.
- 4) Po skončení práce ve skupinkách rozložíme všechny výkresy na lavice tak, aby žákyně/žáci mohli stát kolem (třídu je nutné k tomu účelu přizpůsobit). Za každou skupinu vystoupí jeden žák či žákyně a shrne atributy, které skupina našla. Atributy zapisujeme na tabuli.
- 5) Následně vyzveme studující k diskusi o nalezených charakteristikách – zajímá nás, zda skutečně obdobné postavy (např. princezny) z různých pohádek mají shodné charakteristiky, zda se liší charakteristiky u ekvivalentních ženských a mužských postav (např. král vs. královna), zda charakteristiky ženských a mužských postav odpovídají tomu, co se běžně očekává od žen a mužů ve společnosti atd.

Komentář:

Aktivita je relativně snadná a pro studující atraktivní. Jisté potíže mohou u dospívajících nastat ve spojení s kresbou a jejím ukazováním ostatním – v tom případě doporučujeme zvolit písemnou variantu aktivity. Pokud pracujeme se třídou, kde žáci/žákyně nejsou příliš kreativní, a bylo by proto pro ně náročné zvolit si postavu, můžeme zadání aktivity upravit tak, že každý žák/žákyně nakreslí 4 obrázky postav, které hromadně zadáváme. Nejlépe je zvolit následující postavy: princ, princezna, čaroděj (neříkat kouzelník), čarodějnice (neříkat ježibaba či ba-ba-jaga). Třídu následně rozdělíme do 4 skupin, každá skupina třídí obrázky jedné postavy a hledá společné znaky. Aktivitu je vhodné začlenit do výkladu socializace a jejích genderových aspektů. Jejím prostřednictvím ukážeme, že socializace využívá k utváření našich hodnot a norem i málo uvědomované, avšak velmi vlivné nástroje, jakými jsou dětské pohádky. Také lze aktivitu začlenit do výkladu psychologie (téma kolektivních představ a archetypů) či náboženství (téma mýtů).

Při závěrečné diskusi je důležité konfrontovat obvykle prezentované charakteristiky ženských a mužských postav s tím, co se od mužů a od žen očekává v současné době. Snažíme si rozpomenout, jak jsme pohádky vnímali v dětství, nakolik jsme se identifikovali s některými postavami (a s kterými), s jakými postavami nás spojovali rodiče (např. jakou karnevalovou masku nám navrhovali).

Jestliže studující nejsou ochotni či schopni nahlédnout genderový rozměr znázorněných postav, můžeme je požádat, aby si zkusili představit prince s charakteristikami identifikovanými pro princeznu a naopak (např. princezna bojuje s drakem vs. princ pasivně čeká na vysvobození).

Dosavadní zkušenosti s touto aktivitou ukazují, že žákyně/žáci znázorňují pohádkové postavy s některými dominantními znaky, na nichž se shodují:

- Princezna – blondáté dlouhé vlasy, dlouhé zdobené šaty, postoj bez pohybu a aktivity, zřejmá pasivita, výrazný úsměv, výrazné oči a řasy, zlatá korunka na hlavě
- Princ – černé krátké vlasy, mírný úsměv, tělo v pohybu, často na koni nebo s mečem v ruce či za pasem, aktivita, působí aktivně, činorodě
- Čarodějnice – ohnutá záda, rozčuchané vlasy, šklebící se tvář, výrazný nos, často bradavice, záplatované oblečení, koště, kočka, působí zle, možná až komicky, sympaticky
- Čaroděj – vysoký, štíhlý, vzpřímený, vysoká čepice, dlouhý tmavý plášť, bílé vlasy a vousy, kouzelná hůlka a křišťálová koule, působí moudře a mocně

Diskuse o potratech

Cíl:

Uvědomit si problematiku potratů. Přemýšlet o kladech a záporech různých legislativních úprav této oblasti. Ujasnit si svůj osobní názor vůči tomuto tématu, dokázat jej formulovat a argumentovat. Seznámit se s názory spolužáků a spolužaček, učit se jim naslouchat.

Kapitoly: Gender a osobnost člověka, Gender a společnost, Gender a politika

Čas: 45 minut

Pomůcky: 4 čtvrtky s nápisy ANO, SPÍŠE ANO, SPÍŠE NE, NE; jeden lístek velikosti A8 pro každého žáka/žákyni

Věk: střední škola

Velikost skupiny: spíše menší třída

Postup:

- 1) Prostor třídy rozdělíme na čtyři části, lavice a židle uspořádáme tak, aby žáci/žákyně patřící do jedné části měli k sobě blízko a mohli spolu hovořit. Do každé části postavíme jednu čtvrtku s nápisem. K nápisům dáme následující komentář, který objasňuje stanovisko:
Potraty ANO – Potraty do určitého stáří plodu by neměly podléhat žádnému omezení. Každá žena má právo rozhodnout se o potratu sama, nikdo jí do ničeho nemůže a nesmí nutit.
Potraty SPÍŠE ANO – Potraty by neměly být zcela jednoduchou procedurou. Má-li však žena vážné osobní důvody, neměl by jí být potrat znemožněn.
Potraty SPÍŠE NE – Potraty by měly být a priori zakázané. Povolovat by se měly pouze ve výjimečných případech, kdy je ohrožen život matky.
Potraty NE – Potraty musí být přísně zakázané, nesmí se umožňovat ani v případech znásilnění, postižení plodu či ohrožení života matky.
- 2) Žákyně/žáky vyzveme, aby si stoupli k nápisu, který je nejbližší jejich osobnímu názoru. Pro průběh aktivy nevádí, pokud skupiny nejsou stejně početné. Pokud dopředu víme, že ve třídě panuje naprostá shoda, můžeme žáky/žákyně do skupin rozdělit náhodně, bez ohledu na jejich skutečný názor. Úkolem takto vzniklých skupin pak bude hájit zadaný názor.
- 3) Skupiny budou mít přibližně 5 minut na vnitřní diskusi a ujasnění argumentů, které podporují jejich stanovisko. Pokud jsme zvolili dobrovolný princip rozdělení skupin, doporučujeme žákům/žákyním po proběhnutí vnitřní diskuse umožnit přejít do skupiny jiné, mají-li odlišný názor.
- 4) Každá skupina si zvolí mluvčí či mluvčího, který přednese stanovisko a argumenty skupiny. Po představení všech čtyř skupin probíhá diskuse. Vyučující v ní figuruje jako moderující osoba, nezasahuje do ní svými názory, pouze nabádá žáky/žákyně k dodržování základních diskusních pravidel.
- 5) Po skončení diskuse vyučující jako moderátor/moderátorka vyhlásí tajné hlasování o potratech. K tomuto účelu všem rozdáme lístek velikosti A8 pro zápis odpovědi – ano, spíše ano, spíše ne, ne. Všichni žáci/žákyně hlasují bez ohledu na to, do jaké skupiny náleží.
- 6) Následně lístky shromáždíme, odpovědi spočítáme a diskutujeme se žáky/žákyněmi o výsledcích hlasování a o průběhu diskuse. Zajímá nás zejména, změnil-li někdo názor na potraty pod vlivem argumentů, které v diskusi zazněly. Důležité je také věnovat určitou pozornost rozboru diskuse z genderového hlediska (například jaký prostor v diskusi měli chlapci a dívky, v čem byly shodné a v čem odlišné argumenty používané převážně dívkami a převážně chlapci atd.).

Komentář:

Aktivita je navzdory své jednoduchosti velice efektivní a pro studující zajímavá. Problematika potratů je vnitřně rozporuplná, což podněcuje diskusní potenciál aktivity. Současně se jedná o široké téma, které má řadu přesahů do různých oblastí společenského života – legislativa, náboženství, svoboda jedince, partnerství, rovnost žen a mužů. Všechny tyto aspekty by měly být zmíněny v závěrečné diskusi. Zvláště velký prostor doporučujeme věnovat často řešené otázce, zda potraty jsou právem žen rozhodovat o vlastním těle či zda plod je samostatným elementem, který musí být chráněn i před ženou samotnou. Dále je vhodné věnovat se napětí, které vychází z toho, že o zákazu či povolení potratů rozhodují ve větší míře muži než ženy (v minulosti omezení potratů stanovovala církev spravovaná muži, dnes omezení potratů určují zákony přijímané v parlamentu, kde je většina mužů).

Protože je téma potratů poměrně běžné, většina žáků a žákyň k němu má již vytvořený postoj. Ten však nemusí být opřený o faktické argumenty. Pokud se domníváme, že studující nedokáží v diskusi používat věcnou a odbornou argumentaci, můžeme aktivitu rozšířit o sběr nových informací. Prodloužíme čas na vnitřní diskusi a vyzveme studující, aby vyhledali v různých informačních zdrojích údaje a názory na potraty. Aktivitu můžeme například rozdělit do dvou vyučovacích hodin, z nichž první věnujeme převážně sběru informací, nebo sběr materiálů zadáme studujícím za domácí úkol. Při hrané diskusi lze žáky/žákyně požádat, aby našli organizaci či hnutí, jejichž názor se shoduje se stanoviskem, které daná žákovská skupina má v rámci aktivity hájit. Jejich materiály pak prezentují před třídou.

Rodičovská dovolená v podání mužů

Cíl:

Přemýšlet o pojetí rodičovské a mateřské dovolené. Uvědomit si, že rodičovská dovolená může být zastávána i muži. Uvažovat o rozdělení péče o děti mezi matkou a otcem.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost, Gender a trh práce

Pomůcky:

jeden lístek formátu A6 pro každou žákyni/žáka

Čas:

30 minut

Věk:

střední škola

Velikost skupiny:

spíše menší třída

Postup:

- 1) Každému žákovi/žákyni rozdáme lístek velikosti A6. Žáky a žákyně požádáme, aby si představili, že jsou dospělí, nechodí do zaměstnání a pečují celodenně o své dítě. Na lístek ve stručnosti popíší náplň takového dne. Lístky vybereme – dáváme pozor, abychom oddělovali lístky zodpovídané dívkami a chlapci.
- 2) Třidu rozdělíme do dvou skupin. Každé skupině dáme jednu sadu lístků. Pokud jsou vzniklé skupiny příliš početné, můžeme vytvořit menší skupiny a lístky rozdělit na více částí, tj. nejen podle pohlaví autorů/autorek. Každá skupina si lístky přečte a shrne, jak si autoři/autorky představují den na mateřské či rodičovské dovolené.
- 3) Následuje diskuse. Buď pracujeme přímo s celou třídou, nebo nejprve diskuse probíhá v menších skupinách a následně je zakončena v celé třídě. Pokud zvolíme první variantu, požádáme každou skupinu, aby představila své závěry ohledně rozboru odpovědí na lístcích. Dále již diskutujeme s celou třídou. Snažíme se, aby diskuse sledovala témata uvedená v bodě 4. Pokud zvolíme práci v menších skupinách, sdělíme třídě otázky (viz bod 4), na něž by každá skupina měla ve vnitřní diskusi hledat společnou odpověď.
- 4) Diskuse by měla být strukturována podle následujících otázek:
 - Jaká je náplň dne z pohledu osoby, která se stará o dítě, a naopak z pohledu jejího/jeho partnera/partnerky, který/ktará chodí do zaměstnání?, V čem se pravděpodobně liší hodnocení dne druhého partnera/partnerky?
 - Proč se používá pojem dovolená v souvislosti s péčí o malé děti?, Je náplň dne, kdy pečujeme o dítě, podobná dovolené?
 - Co znamená pojem rodičovská dovolená a mateřská dovolená?, Jaký je mezi nimi rozdíl (jazykově, obsahově, legislativně atd.)?
 - O čem vypovídají následující tři výroky?, Kdo je pravděpodobně uvedl a v jaké situaci?

Výrok I: „Dřív jsem nechápal. Dokud jsem nezůstal doma, tak jsem si myslel, že manželka zbytečně skuhrá a nic nevydrží. Hrát si s dítětem – říkal jsem si, to je pěkný. Jenomže když je to osm a víc hodin denně, každý den furt to samý, tak to utahá.“

Výrok II: „Je to fyzicky i psychicky namáhavá jednotvárná zátěž bez možnosti padla a jdu pryč.“

Výrok III: „Byl to ten nejobtížnější džob, jaký jsem zatím měl... Jakýkoliv jiný džob by byla úleva.“

 - Co je podstatou následující ukázky z článku o rodičovské a mateřské dovolené? Ukázka: „Některé ženy rozčiluje fakt, že zatímco otec je v očích okolí hrdina, který se vzdal kariéry a zůstal doma s dětmi, u nich se něco takového považuje za naprosto normální. Martin Balcar zůstal doma s roční dcerou a vzpomíná, že zatímco jeho manželku, soukromou zubařku, považovali vlastní rodiče za krkavčí matku, on byl zase označen za hanbu mužského pokolení.“

Komentář:

Aktivita upozorňuje na velice rozšířené, avšak z genderových stereotypů vycházející pojetí životního období, kdy se lidé starají o malé děti. Prostřednictvím této aktivity si studující mohou uvědomit, že mateřská a rodičovská dovolená – jevy, s nimiž se běžně setkáváme – mají svůj výrazný genderový rozměr. Učí se tím genderové citlivosti. Během diskuse doporučujeme žáky/žákyně seznámit s běžně užívanými definicemi pojmů a upozornit na širší souvislosti, které plnění rodičovské dovolené má. Pro inspiraci zde uvádíme některá fakta, které lze zmínit v diskusi. Podle materiálů ministerstva práce a sociálních věcí existuje následující rozdíl mezi rodičovskou a mateřskou dovolenou. Mateřská dovolená náleží zaměstnankyni v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě po dobu 28 týdnů; porodila-li zároveň dvě nebo více dětí nebo jde-li o zaměstnankyni osamělou, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Nastupuje ji zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však do počátku osmého týdne před tímto dnem. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené

né a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let.

Mužů, kteří jsou na rodičovské dovolené, každým rokem přibývá. Stále se však jedná o velmi malý počet. V únoru 2004 muži tvořili jen necelé 1 % rodičů na rodičovské dovolené.

Důvodů, proč je mužů na rodičovské dovolené tak málo, je několik. Většina souvisí s genderovými stereotypy, některé se ale týkají znevýhodňujících podmínek pro otce – nemají totiž nárok na stejné peněžité dávky jako ženy.

S genderovými stereotypy musí v rodinách, kde je muž na rodičovské dovolené, bojovat oba partneři (viz výroky uvedené v zadání aktivity). Muži jsou považováni za pracovně neúspěšné či obecně „divné“, mají-li zájem pečovat o malé děti. Ženy jsou naopak často vnímány jako špatné matky. Navíc výzkumy ukazují, že muži na rodičovské dovolené dokáží plně pečovat o dítě, neplní však většinu domácích prací, které obvykle zastávají ženy na rodičovské dovolené.

Pojímání mateřské a rodičovské dovolené v české společnosti stále do velké míry vychází z dichotomie soukromé a veřejné sféry. Jeden partner by se měl starat o domácnost, druhý by měl být aktivní v zaměstnání a přinášet finanční prostředky. Rodiče ani zaměstnavatelé dosud nejsou zvyklí na prolínání obou sfér. Například plnohodnotná práce na částečný úvazek je spíše okrajovou formou pracovního úvazku, ačkoliv podle zahraničních zkušeností (Skandinávie, Holandsko) umožňuje skloubení pracovního a rodinného života pro oba partnery.

U pokročilejších tříd můžeme součástí aktivity učinit rozbor způsobů, kterými téma mateřské a rodičovské dovolené prezentují média. Žáci/žákyně například mohou za domácí úkol vyhledat v denním tisku a na internetu články, které se k tomuto tématu vztahují, a kriticky přemýšlet o tom, zda články svým obsahem či svou formou (například fotografie, název atd.) nepodporují genderové stereotypy.

Zdroj: Ukázky a informace uvedené v úloze jsou převzaty z článku „Když muž místo práce pečuje o děti“, který byl publikován v MF Dnes 17. února 2004.

Domácí násilí

Cíl:

Diskutovat o charakteristikách domácího násilí, jeho rizicích a možnostech jeho řešení. Seznámit se s organizacemi, které se touto problematikou zabývají.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost

Pomůcky:

pracovní list, případně internet

Čas:

25 minut

Věk:

poslední ročníky základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Třídu rozdělíme na menší 2–4členné skupiny.
- 2) Pracovní list rozstříháme na jednotlivé popisy. Každé skupině dáme jeden popis, tj. zadáme charakteristiky jedné ženy či muže, kteří se stali obětí domácího násilí.
- 3) Aktivitu začneme následující instrukcí: „Do azylového domu pro oběti domácího násilí přišel následující člověk (viz základní charakteristiky). Pokuste se představit si jeho či její životní příběh až do okamžiku, kdy zazvonil na dveře azylového domu. Co tohoto člověka pravděpodobně vedlo k tomu, že sem přišel?“
- 4) Každá skupina si představí, vzájemně prodiskutuje a sepíše hlavní body biografie daného člověka.
- 5) Vyzveme skupiny, aby si biografické popisy vzájemně vyměnily. Každá skupina si přečte příběh vytvořený jinou skupinou a označí prvky, které jsou shodné s jimi vytvořeným příběhem. Tímto způsobem postupujeme až do chvíle, kdy každá skupina četla všechny příběhy ostatních.
- 6) Následně se společně s celou třídou pokusíme najít společné rysy všech příběhů, které si žáci/žákyně ve spojení s domácím násilím představili. Shodné a rozdílné prvky sepíšeme na tabuli a diskutujeme. Pozornost by se měla soustředit zejména na ty znaky, které se opakovaně objevovaly v různých příbězích (např. nižší vzdělání partnera, alkoholismus partnera, nevěra atd.). Snažíme se spolu se studujícími odhalit, proč většina z nich spojuje tyto znaky s domácím násilím. Relativně obvyklá příčina spočívá v předsudcích, které v naší společnosti vůči domácímu násilí panují.
- 7) Vytvořené příběhy doporučujeme v rámci diskuse doplnit fakty o domácím násilí. To můžeme udělat buď přímo v diskusi, nebo se můžeme k problematice domácího násilí vrátit v následující vyučovací hodině. Pokud zvolíme druhou možnost, doporučujeme vyzvat žákyně a žáky, aby vyhledali informace o této problematice. K tomuto účelu jim můžeme poskytnout internetové stránky neziskových organizací, které se domácím násilím zabývají.
- 8) Závěrečnou diskusi směřujeme k doporučením, opatřením a radám pro osoby, vůči nimž se někdo dopouští domácího násilí, nebo pro osoby, které se mohou stát svědky domácího násilí vůči někomu jinému. Studující se mohou pokusit podobné zásady sami zformulovat.

Komentář:

Aktivita se zabývá velice aktuálním a v médiích již poměrně běžně zmiňovaným tématem. Můžeme ji proto použít bez ohledu na hloubku orientace studujících v genderové problematice. Pokud chceme, aby aktivita byla zakončena zformulováním zásad, doporučujeme ji však aplikovat ve třídě, která již je genderově citlivá.

Aktivita není primárně zaměřena na bourání úzce genderových stereotypů, nýbrž směřuje k představení fenoménu domácího násilí, porozumění jeho mechanismům a narušení předsudků vůči obětem a původcům domácího násilí. Genderových stereotypů se přesto značně dotýká, neboť ty jsou základem pro řadu názorů na domácí násilí. Žáci a žákyně obvykle chápou domácí násilí jako soukromé záležitosti odehrávající se v rodinách, které přináležejí k okrajovým sociálním skupinám. Často proto spojují domácí násilí s nízkým vzděláním, alkoholismem, nízkou životní úrovní atd. Jen obtížně si umí představit, že domácí násilí se vyskytuje i v rodinách vzdělaných, běžně žijících lidí. Další očekávání spojená s domácím násilím se týkají chování ze strany „obětí“. Studující často předpokládají, že člověk, proti kterému je uplatňováno násilí, s tím musí souhlasit. V opačném případě má možnost odejít. Neuvažují tedy o domácím násilí jako o systému – jednotliví lidé, v něm zahrnutí, jsou na sobě závislí. Možnost odejít z násilné situace zde sice existuje, ale je velice náročná a lidé vyčerpaní často mnohaletým týráním a starající se o děti na to nemají odvahu. Podstatnou překážkou rovněž je, že se lidé obávají svěřit se svému okolí, a tím zůstávají na řešení situace zcela sami.

Někdy se také setkáváme u studujících s argumenty, že člověk, vůči kterému je násilí vyvíjeno, si to zasloužil (například nevěrou). Případně že mírné násilí je běžnou formou řešení konfliktů a označení domácího násilí je zveličením.

Všechny tyto předsudečné názory můžeme vyvrátit tím, že žákům a žákyním představíme fakta a reálné případy domácího násilí. Ty nalezneme na stránkách organizací, které se zabývají touto problematikou.

V diskusi je důležité zdůrazňovat, že domácí násilí se objevuje v rodinách s různým vzděláním a životní úrovní. V některých podmínkách je výskyt domácího násilí umocněn, například alkoholismem. Zcela klíčové je však pro pochopení domácího násilí kategorie moci. Moc představuje nadřazenost člověka, který páchá násilí, nad svým partnerem či partnerkou. Projevit moc je hlavním motivem k násilnému chování. Současně nám moc umožňuje pochopit, proč člověk podléhající násilí danou situaci jen obtížně opouští – příčinou je, že je ovládaný a manipulovaný. Protože principem domácího násilí je projevení moci, je zřejmé, že může být pácháno vůči kterémukoliv člověku v rodině – vůči ženě, muži, seniorům, dětem atd. Násilí vůči každé této skupině má svá specifika. Přesto ale pro ně je řada znaků společných. Nejběžnější je domácí násilí páchané mužem na ženě. Tato forma násilí má svůj původ v patriarchálním genderovém režimu společnosti.

Důležitým tématem, které by mělo být v diskusi rovněž zmíněno, jsou formy domácího násilí. Studující mají často tendenci zužovat domácí násilí na fyzické ataky. Neméně nebezpečnou formou je však násilí psychické. Jeho negativní dopady jsou o to větší, že oběť nemá žádné viditelné následky. Okolí se proto zdráhá uvěřit, že by v rodině probíhalo domácí násilí.

Celá aktivita může vyústit v doporučení zformulovaná samotnými žákyněmi a žáky a směřujícími jednak k obětem domácího násilí, jednak k jejich okolí. Při vytváření těchto doporučení je vhodné, aby studující pracovali s webovými stránkami organizací, které se domácím násilím zabývají, například www.bkb.cz, www.profem.cz, www.rosa.cz, www.acorus.cz atd.

K AKTIVITĚ „DOMÁCÍ NÁSILÍ“

Petra, 29 let, jedno dítě ve věku 4 let, středoškolačka, vdaná, úřednice na obecním úřadě na částečný úvazek

Monika, 36 let, dvě děti ve věku 8 a 10 let, vyučená, vdaná, prodavačka v obchodním domě na plný úvazek

Lenka, 34 let, jedno dítě ve věku 4 roky, žije s partnerem, vysokoškolačka, daňová poradkyně

Jana, 16 let, středoškolská studentka, žije s matkou a otčímem

Petr, 31 let, jedno dítě ve věku 3 let, ženatý, řidič autobusu

Kamila, 42 let, tři děti ve věku 18, 15 a 10 let, vdaná, středoškolačka, zdravotní sestra

Zuzana, 39 let, jedno dítě ve věku 12 let, rozvedená, vyučená, spolumajitelka obchodu s květinami

Pavčina, 12 let, žákyně základní školy, žije s vlastními rodiči a mladším bratrem

Oldřich, 70 let, vdovec, žije v rodině dcery, důchodce

On je žena - Ona je muž

Cíl:

Zjistit charakteristiky spojované se ženami a s muži. Tyto charakteristiky si po určitou dobu osvojit. Sledovat reakce okolí na dívky s „chlapeckým“ chováním a na chlapce s „dívčím“ chováním. Prostřednictvím toho si uvědomit existenci genderových stereotypů.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost

Pomůcky:

žádné

Čas:

15 minut + domácí příprava + 30 minut (aktivitu doporučujeme pojmout jako projekt)

Věk:

druhý stupeň základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Aktivitu začneme zadáním v jedné vyučovací hodině. Žáci/žákyně budou aktivitu provádět za domácí úkol po dobu 1–2 týdnů. Následně aktivitu ukončíme opět ve vyučovací hodině.
- 2) Zadání aktivity může předcházet krátká motivační diskuse o tom, zda studující vnímají, že jejich okolí má na ně určité požadavky plynoucí z jejich biologického pohlaví a jak se s těmito očekáváními vyrovnávají. Instrukce pro aktivitu spočívají v tom, že žákyně/žáci zmapují, jaké charakteristiky si lidé v jejich okolí spojují se ženami a s muži (například charakteristiky týkající se vzhledu, pohybu, oblečení, mluvy, názorů, zájmů, ambicí atd.). Poté se pokusí si na omezené časové období několika hodin tyto charakteristiky osvojit, tj. například obléknou se do šatů obvyklých pro opačné pohlaví, dělají aktivity obvyklé pro opačné pohlaví atd. Dále sledují, jaké jsou reakce okolí. Své postřehy zapíší buď ve stručných bodech (strukturu můžeme zadat), nebo v rozsáhlejší seminární práci. Aktivitu mohou studující vykonávat jednotlivě nebo ve dvojicích.
- 3) Závěry žákovských experimentů následně shrneme ve vyučování. Každý žák a žákyně promluví o svých zkušenostech s aktivitou. V diskusi vyzdvihujeme shody v očekávání i v reakcích, které studující u svého okolí zjistili. Ukazujeme tím existenci genderových stereotypů a tlak, který vyvíjejí vůči každému z nás.

Komentář:

Aktivita má charakter akčního výzkumu. To znamená, že studující prostřednictvím změny, kterou v realitě vyvolají tím, že převezmou charakteristiky obvyklé pro opačné pohlaví, mapují genderové mechanismy. Následně způsobují posun ve vnímání genderových očekávání jak u sebe, tak i ve svém okolí. Podle dosavadních zkušeností je tato forma aktivity pro studující velice atraktivní, ale současně náročná. Je proto nutné zvážit, zda je třída pro tento druh aktivity dostatečně zralá.

Aktivitu doporučujeme zařadit na úvod probírání genderové problematiky. Bezprostřední konfrontací s rozdíly, které společnost očekává od dívek a od chlapců, si studující dobře uvědomí existenci genderových stereotypů. Na aktivitu můžeme dále navázat tím, že představujeme jednotlivé oblasti společenského života a ukazujeme jejich genderový rozměr.

Námět aktivity je nejhodnější rozvést do podoby projektu. Po úvodním zadání studující po několik dnů či týdnů plní úkol – sbírají materiál a připravují svoji prezentaci. Následně představí výsledky svého úsilí třídě a probíhá společné zakončení aktivity. Mají-li studující možnost využít technické prostředky pro záznam aktivity (video, fotografie, audionahrávky), doporučujeme to. Závěrečná prezentace je bohatší a lépe rozevívá prostor pro stěžejní diskusi. Pro správné vyznění aktivity je důležité žákům a žákyním zdůrazňovat, že překvapení až šok, které mohou ve svém okolí předstíraním charakteristik opačné skupiny způsobit, není účelem, ale naopak pouze nástrojem. Cílem není rebelievat, ale uvědomit si očekávání okolí.

Kluk může vařit, dívka hrát fotbal

Cíl:

Uvažovat o tom, jak vznikají rozdíly mezi dívkami a chlapci. Uvědomit si, že změnou výchovy lze podporovat rovnost mezi ženami a muži. Diskutovat o možných změnách výchovy.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a volba povolání

Pomůcky:

kopie pracovního listu pro každého žáka/žákyni nebo skupinu

Čas:

25 minut

Věk:

střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Těžištěm aktivity je rozbor zásad „Jak vychovat sebevědomou ženu a vnímavého muže“, které byly publikovány v denním tisku. Před započítím aktivity bychom nejprve měli ve třídě navodit shodu o vlivu výchovy na osvojené charakteristiky dívek a chlapců. K tomu je vhodné vyvolat krátkou diskusi o tom, co znamená výchova, jaké jsou její výsledky, jaké rozdíly může výchova způsobit atd. K rozjezdu diskuse je účelné použít problémovou situaci. Například: „Představte si, že byste jako novorozenci cestovali lodí se svými rodiči. Loď by ztroskotala a vy jediní byste přežili. Vyrůstali byste zcela sami na pustém ostrově, izolovaní od ostatních lidí. V čem byste nejspíš byli jiní oproti tomu, jací jste dnes?“ Následně doporučujeme do diskuse vnést genderové hledisko. Například můžeme diskusi podnítit otázkou, zda se žáci/žákyně setkali s výroky typu „Nebřeč, nebuď baba.“, „Neseď s roztaženýma nohama, chovej se jako dáma.“ atd. Pokud ano, ptáme se, o čem tyto výroky svědčí, kdy jsou obvykle používány a vůči komu, jaký je jejich záměr atd.
- 2) V dalším kroku žákům/žákyním předložíme pracovní list se šesti výchovnými zásadami. Kopie můžeme připravit pro každého žáka/žákyni nebo pro dvojice či menší skupinky, případně zásady přepíšeme na tabuli. Požádáme žáky/žákyně, aby si zásady přečetli.
- 3) Následně procházíme se třídou jednu zásadu po druhé a postupně se snažíme o nich diskutovat. Ptáme se žáků/žákyní, zda se zásadami souhlasí, jak jim rozumí, v jakých situacích si dokáží představit jejich použití, kdy naopak jejich použití může selhat. Pokud obecněji pojatá diskuse vážně, snažíme se zásady konfrontovat s vlastními žákovskými zkušenostmi. Ptáme se například, zda odpovídá výchova v jejich rodině těmto zásadám, v jakých konkrétních situacích byla zásada jejich rodiči použita, kdy naopak rodiče zásadu nenaplnili atd.

Komentář:

Aktivita je nevhodnější pro probírání tématu výchovy, případně i tématu volba povolání. Podle dosavadních zkušeností se jedná z hlediska cílů o velice efektivní a pro studující zajímavou aktivitu.

Zásady uvedené v pracovním listu zahrnují většinu oblastí, které souvisí s nasměrováním dětí k určitým zájmům a následně i povoláním. Některé oblasti, které šířeji souvisí s výchovou (například výchovné styly používané rodiči vůči dívkám a chlapcům, tj. za co jsou dívky a chlapci chváleni nebo trestáni) nejsou v seznamu zásad uvedeny. Součástí aktivity proto může být formulace dalších zásad, doplnění stávajícího seznamu.

Pokud pracujeme s pokročilou, vnímavou třídou, doporučujeme věnovat v závěrečné diskusi také prostor zhodnocení zásad v pracovním listu z hlediska jejich genderové korektnosti. Pro začínající třídu mohou zásady podporovat genderovou citlivost, neboť jim nabízí téma a úhel pohledu, který dosud nenahlédli. Formulace zásad však není zcela korektní. Pokročilejší studující mohou jejich jistou stereotypnost odhalit a navrhnout úpravu. Hlavní výhrada se zřejmě týká toho, že všechny jednotlivé zásady primárně pracují s chlapci-syni.

Uvedené zásady se týkají výhradně rodinné výchovy. Alternativou či doplněním této aktivity tak může být úkol, v němž žáci/žákyně budou formulovat zásady genderově korektního přístupu ve škole, tj. zásady pro vyučující, spolužáky a spolužačky.

K AKTIVITĚ „KLUK MŮŽE VAŘIT, DÍVKÁ HRÁT FOTBAL“**1. BUĎTE PŘÍKLADEM**

Jen těžko se mohou rodiče domnívat, že se jejich syn bude jednou naprosto automaticky starat o svou budoucí domácnost, když totéž nebude vidět v dětství u svého otce. A platí to samozřejmě i naopak.

2. NIKOHO NEUPŘEDNOSTŇUJTE

Neupřednostňujte při výchově ani jedno z dětí. Pokud dáváte najevo, že do syna vkládáte větší naděje, stěží lze očekávat, že vaše dcera bude mít dost sebevědomí. Můžete v ní vypěstovat pocit, že je méněcenná, nebude věřit ve své schopnosti.

3. VŠICHNI MAJÍ POMÁHAT

Buďte spravedliví. Rozděľujte povinnosti v domácnosti stejným dílem. Netolerujte věty „Na uklízení jsou holky“. A neomlouvejte svého syna tím, že by stejně jenom všechno rozbil nebo neudělal přesně podle vašich představ.

4. NALÁKEJTE SYNA DO KUCHYNĚ

Neodhánějte svého syna, pokud projeví zájem o kulinářské umění. Naopak, snažte se ho zapojit. Koneckonců, kolik znáte šéfkuchařek a kolik šéfkuchařů?

5. NEVYBÍREJTE ZÁLIBY PODLE POHLAVÍ

Nenuťte své děti do koníčků jen proto, že je pokládáte za typicky mužské nebo typicky ženské. Je to předsudek. Nechejte je dělat, co je baví. A technické hračky nebo stavebnice nekupujte jen pro syna.

6. VYVRACEJTE ŠPATNÉ NÁZORY

Mluvte se svými dětmi. Pokud přijdou ze školy s tvrzením, že holky jsou hloupé, vysvětlíte jim, proč to není pravda. Už v dětství si totiž všichni vytváříme stereotypy, se kterými pak mnozí (neúspěšně) bojují celý život.

Zdroj: převzato z článku „I kluk může vařit a dívka hrát fotbal“, Lidové noviny, 30. listopadu 2004.

Kde je příčina znásilnění?

Cíl:

Prostřednictvím hrané diskuse uvažovat o fenoménu znásilnění a jeho pojmání v současné společnosti. Uvědomit si stereotypní původ některých pohledů na znásilnění.

Kapitoly:

Gender a osobnost člověka, Gender a společnost

Pomůcky:

pracovní list

Čas:

30 minut

Věk:

poslední ročníky základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Třídu rozdělíme na dvě skupiny, které budou v hrané diskusi zastávat odlišné názory. Pokud chceme aktivitu využít i pro zlepšení komunikačních stylů ve třídě, můžeme vytvořit i skupinu třetí. Ta bude během hrané diskuse pověřena pozorováním a po jejím skončení shrne, jak diskuse probíhala.
- 2) Před třídou přečteme text z pracovního listu pojednávající o znásilnění dospívající dívky. Provedeme záměnu jmen tak, aby v textu nefigurovalo jméno žádného žáka a žákyně ze třídy.
- 3) Jednu diskusní skupinu pověříme obhajobou názoru, že dívka byla skutečnou obětí znásilnění, veškerá vina za to padá na násilníka. Druhá skupina naopak bude zastávat stanovisko, že dívka sice byla znásilněna, ale nese na tom velkou část viny. Úkolem obou skupin bude z textu vybrat ty údaje, které podporují jejich stanovisko a doplnit je dalšími informacemi o fenoménu znásilnění. Pokud máme dostatek času, můžeme žákům/žákyním poskytnout na přípravu argumentů 10–15 minut, během nichž mohou využít i internet. V diskusi je důležité sledovat dodržování pravidel komunikace. Pokud hrané diskuse provádíme zřídka, doporučujeme na úvod stanovit diskusní pravidla, například obě strany mají přibližně stejný prostor pro vyjádření svých názorů, strany si vzájemně neskákají do řeči, nepoužívají se osobní narážky aj.
- 4) Po skončení hrané diskuse provedeme shrnutí jejího průběhu (jaké argumenty v diskusi zaznívaly, kdo ze žáků a žákyně se nejvíce do diskuse zapojoval, zda byla dodržena diskusní pravidla atd.). Reflexe diskuse by měla zahrnovat také genderový rozměr.
- 5) Celou aktivitu je vhodné zakončit závěrečnou diskusí. V ní by žáci/žákyně měli dostat příležitost k vyjádření svých pocitů ze zastávání určitého stanoviska a vyjádření vlastního skutečného názoru. Součástí závěrečné diskuse by mělo být i shrnutí informací o znásilnění a formulace doporučení, jak se vyhnout znásilnění a jak se zachovat v případě, že k němu dojde. Důležité je upozorňovat žáky a žákyně na rizika stereotypního pohledu na znásilnění, který spatřuje příčinu v oběti.

Komentář:

Aktivita míří k tomu, aby si studující uvědomili, jak silné mohou být genderové stereotypy v uvažování o znásilnění (a podobně o sexuálním obtěžování a domácím násilí). Prostřednictvím hrané diskuse si žáci a žákyně přímo na sobě mohou pozorovat, jak se do jejich přemýšlení dostává vliv těchto stereotypů. To jim umožní lépe nahlédnout jejich nebezpečí.

Společenský diskurz o znásilnění často operuje s obviňováním oběti. Znásilněný člověk, ve většině případů žena, je kárán za nedostatečnou prevenci – byla sama v nočních hodinách na opuštěném místě, šla na schůzku s mužem, kterého nepřiliš dobře znala, či na schůzku s přítelem nebo kamarádem byla nevhodně, provokativně oblečená a přímo vyzývala k sexuálním aktivitám. Je-li příčina zcela nebo částečně viděna v ženě – oběti znásilnění, znamená to úplné sejmутí či bagatelizaci viny muže – původce násilí. Přitom však žádné podmínky (ani pobyt na opuštěném místě, ani sexuálně atraktivní oblečení) neopravňují muže k vyžadování sexuálního styku po ženě.

V průběhu aktivity je vhodné studujícím předestřít některá fakta o znásilnění, o kterých se obvykle nemluví – například že většina znásilnění se odehraje mezi lidmi, kteří se znají, a kteří jsou dokonce přáteli či partnery. Tento fakt jde zcela proti přesvědčení, že ženy si za znásilnění mohou samy, neboť neměly být na nebezpečném místě či se neměly setkávat s neznámými muži.

K AKTIVITĚ „KDE JE PŘÍČINA ZNÁSILNĚNÍ?“

Ludmila byla právě po maturitě. Úspěšně ji zvládla, a tak se začala oddávat prázdninovému odpočinku. Se svojí kamarádkou odjela na chalupu na venkov. Dva týdny tam měly být samy. Chodily se koupat, občas šly na výlet nebo do kina v nedalekém městečku. Několikrát se stalo, že se seznámily se skupinou mladých lidí, zejména chlapců. Obě byly velice společenské a pohledné, takže neměly o kontakty s novými lidmi nouzi. Obě z toho měly radost – mohly se těšit na setkání na koupališti či v hospůdce a pak si vždy dlouho do noci povídaly o tom, jak se mladíci chovali, který z nich se jim nejvíce líbí, co si druhý den oblečou, aby si připadaly hezké atd.

Jednou odpoledne se na koupališti opět setkaly s chlapci z vedlejší vesnice, s kterými se už několikrát bavily. Strávily společně u bazénu asi dvě hodiny, povídali si, skákali do vody a hráli volejbal. Pak se Ludmila s kamarádkou zvedly, že už musí jít domů. Chlapci oznámili, že půjdou také a že dívky kousek doprovodí. Všichni se sbalili a vyrazili.

Po chvíli se Ludmila zastavila a řekla, že si na koupališti zapoměla sluneční brýle. Zavolala na ostatní, že se pro ně musí vrátit a doběhne je. Jarda, který šel právě vedle ní a s nímž si celé odpoledne dobře rozuměla, se zeptala, jestli by nechtěl jít s ní. Jarda souhlasil. Při chůzi si povídali a nijak nespěchali za ostatními. Když na cestě z koupaliště vešli do lesa, Jarda najednou chytil Ludmilu za ruku, přitáhl ji k sobě a začal ji líbat. Zpočátku se Ludmila nebránila. Jarda se jí od prvního setkání líbil. Když se ale Jarda začal více dotýkat jejího těla, odtáhla se a řekla, ať přestane. Jarda jí ale odpověděl, že přece jim jde o to samé, chtějí si užít a že holky vždycky říkají ne, aby byly zajímavé. Chytil ji pevněji. Ludmila se snažila vyprostit, křičela a škrábala. Jarda jí ale zakryl pusou a strhl ji na zem. Pak ji znásilnil.